

Europadomstolens domar — tredje kvartalet 2008

Av f.d. justitierådet HANS DANELIUS

Europadomstolen har under tredje kvartalet 2008 meddelat bl.a. följande domar:¹

1. Liberty m.fl. organisationer mot Förenade Kungariket (1.7.2008)

Fråga om rätt till respekt för privatliv, familjeliv och korrespondens (artikel 8 i konventionen)

Klagande var ett antal brittiska och irländska frivilligorganisationer, och målet gällde deras klagomål över att deras kommunikationer över telefon, telefax, e-post och datorer under åren 1990–1997 hade uppfångats enligt ett övervakningssystem som administrerades av det brittiska försvarsministeriet.

Europadomstolen konstaterade att lagstiftning som tillåter hemlig övervakning av kommunikationer innebär ett hot mot alla personer som lagstiftningen kan tillämpas på. Klagandena föll inom denna kategori och var därför behöriga att klaga över brott mot artikel 8 i konventionen.

Europadomstolen framhöll vidare att den lag som gällde under den aktuella tidsperioden hade gett myndigheterna synnerligen stort spelrum när det gällde att fånga upp meddelanden. Nästan vem som helst som skickade ett meddelande till en person utanför de brittiska öarna eller mottog ett meddelande från en sådan person kunde riskera att meddelandet fångades upp av myndigheterna, som därefter hade stor frihet att avgöra vad som skulle avlyssnas eller läsas. Det fanns ett otillräckligt skydd mot missbruk, och myndigheterna hade inte informerat allmänheten om vilka regler som tillämpades för att granska, lagra och förstöra uppfångat material. Europadomstolen fann att dessa brister i systemet medförde att det inte uppfyllde kravet i artikel 8 i konventionen på att ingrepp i rätten till privatliv, familjeliv och korrespondens skall ske med stöd i lag.

2. Daróczy mot Ungern (dom 1.7.2008)

Fråga om rätt till respekt för privatliv (artikel 8 i konventionen)

Klaganden var sedan 1950 gift med Tibor Ipoly Daróczy. Efter giftermålet hade hon valt att foga suffixet "né" till mannens första namn

¹ Tidigare kvartalsöversikter har varit införda i SvJT 1995–2008, den senaste i SvJT 2008 s. 603 ff. De fullständiga texterna till de domar som i korthet refereras här kan sökas på Europadomstolens hemsida <http://www.echr.coe.int>. — Följande förkortade benämningar används i översikten: *Konventionen* = Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. *Europadomstolen* = Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna.

och kalla sig Tiborné Daróczy. Den tjänsteman som förrättade vigseln förbisåg att en kvinna enligt ungersk lag endast kunde välja att anta sin mans fullständiga namn och att klagandens namn därför borde ha varit Tibor Ipolyné Daróczy. Hon kom emellertid att leva under namnet Tiborné Daróczy fram till 1984 då ett elektroniskt folkbokförings-system infördes och hennes namn automatiskt kom att ändras till Tibor Ipolyné Daróczy. Hon fick ingen underrättelse om denna namnändring. År 1996 dog hennes man, och hon fortsatte att kalla sig för Tiborné Daróczy men med prefixet "özv." som utvisade att hon var änka.

När klaganden år 2004 förlorade sitt identitetskort, utfärdade registreringsmyndigheten ett nytt sådant kort med namnet "özv. Tibor Ipolyné Daróczy". Klaganden begärde tillstånd att få fortsätta att bära namnet Tiborné Daróczy men fick avslag på denna begäran. Myndigheterna meddelade henne att hon, eftersom hennes mans namn var Tibor Ipoly Daróczy, var berättigad och skyldig att bära hela detta namn som änka.

Europadomstolen framhöll att konventionsstaterna har stor frihet att reglera bruket av namn. Vägran att låta klaganden fortsätta att bära det namn som hon använt under lång tid var emellertid ett ingrepp i hennes rätt till respekt för privatlivet, och det gällde för Europadomstolen att avgöra om detta ingrepp var grundat på en proportionerlig avvägning av hennes intresse av att bära ett visst namn och det allmänna intresset av att reglera namnskicket.

Europadomstolen konstaterade att klaganden hade kallat sig Tiborné Daróczy i 54 år, att detta namn hade använts i officiella dokument, att hon inskrivits under namnet i röstlängden och att hon öppnat ett bankkonto i detta namn. Det fanns inget bevis för att användningen av namnet hade skapat problem i det ungerska folkbokföringssystemet eller kränkt hennes numera avlidne mans rättigheter. Hennes starka intresse av att få fortsätta bära det namn hon burit under mycket lång tid fick anses vara starkare än statens intresse av att konsekvent tillämpa vissa namnregler. Följaktligen fann Europadomstolen att klagandens rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för sitt privatliv hade kränkts.

3. Malininas mot Litauen (dom 1.7.2008)

Fråga om rätt till rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen)

Malininas dömdes av litauisk domstol för narkotikabrott till ett fängelsestraff. Domstolen konstaterade att bevisning om brottet hade framskaffats genom att polisen med åklagares godkännande hade använt en "brottssimuleringsmodell". Det hade gått till så, att en polisman hade tagit kontakt med Malininas och under samtal om diverse angelägenheter frågat honom om möjligheterna att få tag på vissa narkotiska preparat. Malininas hade svarat att han genast kunde anskaffa och sälja prover av preparaten och senare tillhandahålla större kvanti-

teter. Efter förhandlingar om priset sålde Malininas först vissa mindre kvantiteter och några dagar senare en större kvantitet narkotika till polismannen, varefter han arresterades och åtalades för narkotikabrott.

Under rättegången hördes polismannen som anonymt vittne utanför rättsalen. Förhöret kunde följas i rättsalen via en anläggning för ljudöverföring. Hans identitet röjdes inte, eftersom man ville skydda både honom personligen och polisens spaningsverksamhet.

Europadomstolen erinrade om de principer som fastlagts i målet Ramanauskas mot Litauen (SvJT 2008 s. 434), där man gjort skillnad mellan fall då polisen kunde anses ha anstiftat brott och andra fall då hemliga polisoperationer genomförts på ett legitimt sätt för att avslöja eller framskaffa bevisning om brott. I det aktuella fallet konstaterade Europadomstolen att det inte fanns något belägg för att Malininas hade begått narkotikabrott tidigare. Det var polismannen som frågat honom hur han kunde komma över narkotika och som erbjudit Malininas en avsevärd summa pengar för att anskaffa varan. Polisen fick antas ha spelat en viktig roll för att brottet skulle komma till stånd. Det var därför enligt Europadomstolens mening fråga om anstiftan till brott och inte endast om ingripande i en redan pågående brottslig verksamhet. Europadomstolen konkluderade att rättegången mot Malininas till följd härav inte kunde anses ha varit rättvis och att artikel 6:1 i konventionen hade kränkts.

4. Flux (nr 5) mot Moldavien (dom 1.7.2008)

5. Flux (nr 6) mot Moldavien (dom 29.7.2008)

Frågor om yttrandefrihet (artikel 10 i konventionen)

Flux är en moldavisk tidning, och båda dessa mål gällde sanktioner mot tidningen på grund av publicerade artiklar.

1. Det första målet gällde en artikel om åtalet mot en affärskvinna som först dömts för brott men senare frikänkts och fått ersättning för olagligt åtal och frihetsberövande. I tidningen återgavs ett brev som kvinnans dotter hade skickat till en rad institutioner och i vilket hon hävdade att åklagaren och domstolen handlat grovt felaktigt mot hennes mor. I brevet angavs också att åklagaren V.S. senare hade avskedats på grund av tvivelaktiga affärer. V.S. väckte talan mot tidningen för förtal, och tidningen dömdes att betala skadestånd till V.S. och att publicera en ursäkt.

Europadomstolen konstaterade att artikeln var skriven av en journalist och att den gällde frågor om ett felaktigt rättsligt ingripande och den roll en åklagare spelat i samband därmed. Detta var frågor av allmänt intresse som allmänheten hade ett legitimt intresse av att bli informerad om. Vidare hade tidningen i artikeln inte tagit ställning till händelserna utan endast återgett innehållet i ett brev. Anklagelserna i brevet hade inte heller varit helt grundlösa, eftersom åtalet mot kvinnan senare befunnits ha varit obefogat. Det var också sant att

V.S. hade blivit förflyttad till annat mindre ansvarsfullt arbete. Europadomstolen fann att det under sådana förhållanden inte funnits tillräckliga skäl för domen mot tidningen och att artikel 10 i konventionen därför blivit kränkt.

2. Det andra målet gällde en artikel om en skola. I artikeln hävdades på grundval av ett anonymt brev från elevers föräldrar att rektorn använt skolans pengar för olämpliga ändamål och att han tagit mutor i utbyte mot att ta emot vissa barn som elever i skolan. På grund av denna artikel hade tidningen dömts att införa en ursäkt och att betala skadestånd till rektorn.

Europadomstolen konstaterade att anklagelserna mot rektorn varit allvarliga och att tidningen inte hade gjort någon närmare undersökning av sakförhållandena. Inte heller hade rektorn erbjudits att ge sin version av vad som hänt. Rektorn hade inte ens tillåtit att publicera ett genmäle i tidningen. Eftersom tidningen på detta sätt hade brutit mot principerna för ansvarsfull journalistik, fann Europadomstolen, med 4 röster mot 3, att domen mot tidningen inte stred mot yttrandefriheten enligt artikel 10 i konventionen.

6. Calmanovici mot Rumänien (dom 1.7.2008)

Frågor om rätt till rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen), rätt till respekt för privatliv, familjeliv och korrespondens (artikel 8 i konventionen) och rätt till fria val (artikel 3 i första tilläggsprotokollet)

Calmanovici, som var polisman, anmäldes av en enskild person för att han hade begärt mutor som villkor för att lämna tillbaka vissa beslagtagna handlingar. Detta föranledde en åklagare att besluta om telefonavlyssning avseende Calmanovici. Denne åtalades senare men frikändes av en appellationsdomstol på grund av otillräcklig bevisning. Domen överklagades av åklagaren till kassationsdomstolen, som avgjorde målet utan att höra Calmanovici eller de vittnen som åberopats som bevisning i lägre instans. Kassationsdomstolen fann honom skyldig och dömde honom till ett fängelsestraff.

Europadomstolen framhöll att en högre domstol som har att ompröva en frikännande dom bryter mot artikel 6:1 i konventionen om den dömer den tilltalade för brottet utan att först ha hört honom eller henne vid en muntlig förhandling. Ett undantag kan tänkas om den tilltalade har avstått från sin rätt att närvara vid rättegången, men ett sådant avstående måste vara otvetydigt, och även vid ett sådant avstående kan det ibland strida mot rättssäkerheten och därmed mot artikel 6:1 i konventionen att döma den tilltalade till straff utan muntlig förhandling. Europadomstolen fann att kassationsdomstolen borde ha försäkrat sig om Calmanovicis närvaro och ha hört honom muntligt. Eftersom detta inte skett, hade Calmanovici inte fått en rättvis rättegång enligt artikel 6:1 i konventionen.

När det gällde telefonavlyssningen framhöll Europadomstolen att det vid hemlig övervakning alltid måste finnas ett skydd mot godtycke.

Det innebär att lagen måste innehålla tillräckligt tydliga kriterier för att klargöra under vilka omständigheter och på vilka villkor myndigheterna får tillgripa sådana tvångsåtgärder. I lagen måste de personkategorier som kan utsättas för avlyssning och arten av handlingar som kan föranleda avlyssning anges. Det skall också finnas en gräns för hur länge avlyssningen kan pågå. De avlyssnade samtalen måste vidare protokolleras och regler uppställas om överlämnande av inspelningarna till domare eller försvaret för kontroll. Av vikt är också regler om att inspelningarna skall förstöras, särskilt om det beslutas att inte väcka åtal eller att frikänna den som avlyssnats. Även andra garantier är av betydelse, t.ex. kontroll av domstol eller annan oberoende myndighet.

Europadomstolen fann att dessa krav inte var uppfyllda i den rumänska lagen, där det enda kravet var att telefonavlyssning var av värde för att fastställa sanningen. Det krävdes inte heller att de aktuella telefonnumren skulle anges i beslut om telefonavlyssning, och det saknades regler om när inspelningarna skulle förstöras. Lagen uppfyllde alltså inte kraven i artikel 8 i konventionen.

Medan Calmanovici avtjänade sitt fängelsestraff, var han enligt rumänsk lag diskvalificerad som vårdnadshavare för sina barn, och han var inte heller berättigad att rösta i allmänna val. Dessa inskränkningar stred enligt Europadomstolens mening mot artikel 8 i konventionen (rätt till respekt för familjeliv) och artikel 3 i första tilläggsprotokollet till konventionen (rätt till fria val).

7. Chamber mot Ryssland (dom 3.7.2008)

Fråga om omänsklig bestraffning (artikel 3 i konventionen)

Under sin militärtjänst ålades Chamber som bestraffning för en förseelse att göra 350 knäböjningar, trots att det var känt att han hade ett återkommande problem med sina knän. Han kollapsade av denna påfrestning och fördes till sjukhus. Det visade sig att han åsamkats en ryggradsskada som ledde till att han inte längre kunde gå normalt.

Europadomstolen framhöll att fysiska påfrestningar visserligen kan utgöra ett medel för att upprätthålla den militära disciplinen men att de inte får vara sådana att de äventyrar de värnpliktigas hälsa och välbefinnande eller kränker deras mänskliga värdighet. I det aktuella fallet hade Chamber tvingats till sådan fysik ansträngning att det lett till bestående skador. Trots sina hälsoproblem hade han tvingats att utföra övningar som kunde skada hans knän och ryggrad. Avsikten hade varit att bestraffningen skulle bereda honom intensivt fysiskt lidande. Europadomstolen fann att han härigenom hade utsatts för omänsklig bestraffning i strid med artikel 3 i konventionen. Europadomstolen fann också att den utredning som genomförts i efterhand inte hade varit tillräckligt omsorgsfull för att motsvara kraven i artikel 3. Även i detta hänseende förelåg alltså ett brott mot denna artikel.

8. Matveyev mot Ryssland (dom 3.7.2008)

Fråga om rätt till skadestånd vid felaktig brottmålsdom (artikel 3 i protokoll 7)
Matveyev dömdes för förfalskning av ett frimärke till fängelse. Inom ramen för sina övervakande befogenheter fann de ryska domstolarna senare att domen var felaktig. Matveyev begärde skadestånd för den felaktiga straffdomen, men denna begäran avslogs. Frågan vid Europadomstolen var om detta innebar ett brott mot hans rätt till ersättning enligt artikel 3 i protokoll 7 till konventionen.

Europadomstolen fann att, när Matveyev slutligen blivit frikänd, detta inte berodde på ett nytt eller ett nyupptäckt faktum utan på en ändrad värdering av bevisningen i målet. Det innebar att det saknades förutsättningar för att tillämpa artikel 3 i protokoll 7, varför Matveyevs klagomål inte kunde tas upp till prövning.

9. Luciana Forgione mot Italien (dom 8.7.2008)

Frågor om rätt till domstolsprövning inom skälig tid (artikel 6:1 i konventionen) och rätt till egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)

Luciana Forgione väckte i april 2002 talan vid italiensk domstol med krav på ersättning för långsamt förfarande i ett förvaltningsmål i vilket hon var part. I januari 2003 beslöt en appellationsdomstol att tillerkänna henne 6.300 euro som kompensation för den skada hon lidit, men detta belopp utbetalades först i februari 2005.

Europadomstolen konstaterade att ett belopp som utgör kompensation för långsam rättskipning normalt bör utbetalas senast sex månader efter det att beslutet om ersättningsbeloppet vunnit laga kraft. I detta fall hade emellertid utbetalning inte skett förrän efter 24 månader, vilket utgjorde ett brott mot artikel 6:1 i konventionen. Genom förseningen hade också Luciana Forgiones rätt till respekt för sin egendom enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen kränkts.

10. Perre m.fl. mot Italien (dom 8.7.2008)

Fråga om rätt till offentlig förhandling (artikel 6:1 i konventionen)

Klagande var Francesco Perre, hans hustru Maria Barbaro och deras dotter Maria Perre. Maria Barbaros far misstänktes tillhöra en maffialiknande organisation och blev föremål för tvångsåtgärder. Bl.a. beslöt domstol att beslagta egendom, varav en del tillhörde klagandena. Vid Europadomstolen klagade dessa över att domstolen beslutat om tvångsåtgärderna utan att hålla en offentlig förhandling.

Under hänvisning till sitt avgörande i målet Bocellari och Rizza mot Italien (SvJT 2008 s. 100 f.) konstaterade Europadomstolen att det enligt artikel 6:1 i konventionen krävs att det skall finnas laglig möjlighet att anordna en muntlig förhandling om tvångsåtgärder men att detta varit uteslutet enligt italiensk lag. På grund härav fann Europadomstolen att artikel 6:1 i konventionen inte hade respekterats.

11. Kita mot Polen (dom 8.7.2008)

Fråga om yttrandefrihet (artikel 10 i konventionen)

Kita delade under en valkampanj ut broschyrer i vilka han kritiserade lokala politiker för att de varit försumliga vid förvaltningen av lokala medel inom undervisningssektorn. Detta ledde till att en politisk grupp stämde honom för att han hade spritt osann information. De polska domstolarna biföll deras talan och ålade Kita att publicera en ursäkt och att betala böter.

Europadomstolen fann att Kita inte hade överskridit gränsen för vad som var tillåten kritik, särskilt som han delat ut broschyrerna som ett led i en politisk kampanj. Domen mot honom stred därför mot hans genom artikel 10 i konventionen skyddade yttrandefrihet.

12. Pasaoglu mot Turkiet (dom 8.7.2008)

Fråga om rätt till respekt för privatliv och familjeliv (artikel 8 i konventionen)

Pasaoglu var turkisk medborgare men bosatt i Grekland. De turkiska myndigheterna vägrade att förnya hans pass av hänsyn till den nationella säkerheten. Hindret förblev i kraft under många år. Europadomstolen konstaterade att det inte väckts något åtal mot Pasaoglu och att det enbart var polisen som vägrat förnya passet. Denna vägran utgjorde enligt Europadomstolens mening en oproportionerlig inskränkning i Pasaoglus rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för privatliv och familjeliv.

13. Backes mot Luxemburg (dom 8.7.2008)

Frågor om yttrandefrihet (artikel 10 i konventionen) och rätt till rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen)

Backes publicerade tillsammans med en journalist en bok om missförhållanden inom finansvärlden. I en fotnot nämnde han särskilt advokaten N.S., som uppgavs vara misstänkt för att ha förbindelser med den organiserade brottsligheten, framför allt i USA. Med anledning av detta uttalande dömdes han för ärekränkning att betala böter och ett symboliskt skadestånd.

Europadomstolen fann att uttalandet om N.S. i sitt sammanhang kunde anses vara ett värdeomdöme men att även ett värdeomdöme kunde, om det saknade saklig grund, vara alltför långtgående. Enligt Europadomstolens mening fanns det i handlingarna i målet ingenting som utgjorde stöd för påståendet att N.S. var misstänkt för kontakter med den kriminella världen. Med hänsyn härtill och till att Backes endast dömts till milda påföljder fann Europadomstolen, med 4 röster mot 3, att hans yttrandefrihet enligt artikel 10 i konventionen inte blivit kränkt.

Europadomstolen konstaterade vidare att de luxemburgska domstolarna inte uttryckligen hade kommenterat Backes argument rörande artikel 10 i konventionen. Även om tydligare domskäl i denna del hade varit önskvärda, fann Europadomstolen att Backes inte hade

grund för sitt påstående att domstolarnas domskäl var så bristfälliga att de stred mot artikel 6:1 i konventionen.

14. The Georgian Labour Party mot Georgien (dom 8.7.2008)

Fråga om rätt till fria val (artikel 3 i första tilläggsprotokollet)

Klagande var ett politiskt parti i Georgien.

Anklagelser om valfusk i parlamentsval som hållits den 2 november 2003 ledde till presidentskifte ("den rosa revolutionen") och till beslut om nytt parlamentsval den 28 mars 2004. Den centrala valkommissionen beslöt i december 2003 att väljarna, för att få rösta, måste registrera sig och fylla i vissa blanketter. Det krävdes också att väljarna kontrollerade att deras namn var upptagna i röstlängden och att de begärde rättelse om så inte var fallet.

Efter valet den 28 mars 2004 anfördes klagomål över oegentligheter i två valdistrikt – Kobuleti och Khulo – i den autonoma republiken Ajarien. Som en följd härav annullerade valkommissionen valresultaten i dessa båda distrikt och beslöt att nyval skulle äga rum den 18 april 2004. Emellertid öppnades inte vallokalerna den dagen i de båda valdistrikten, vilket innebar att cirka 60.000 personer hindrades att rösta.

Vid valet den 28 mars 2004 erhöll klagandepartiet 6,01 procent av rösterna, vilket var mindre än de 7 procent som krävdes för representation i parlamentet.

Europadomstolen konstaterade att reglerna för utövande av rösträtten var av betydelse vid bedömningen av om valet var rättvist. I detta hänseende kunde noteras att reglerna hade ändrats kort tid före valet, vilket emellertid berodde på att valmyndigheterna varit tvungna att snabbt komma till rätta med vissa brister i det tidigare valsystemet och att detta måst göras i en "postrevolutionär" situation. På denna punkt förelåg enligt Europadomstolen inget brott mot rätten till fria val i artikel 3 i första tilläggsprotokollet till konventionen.

När det gällde frågan om systemet med registrering av väljare var förenligt med artikel 3 konstaterade Europadomstolen att även andra konventionsstater tillämpar en ordning innebärande att väljarna måste avge individuella förklaringar i samband med att röstlängder upprättas. I Georgien syftade detta system också till att hindra valfusk. Med beaktande av de förhållanden som rådde i Georgien fann Europadomstolen att det inte heller på denna punkt var fråga om ett brott mot artikel 3.

Europadomstolen granskade vidare valkommissionernas sammansättning och kom fram till att dessa kommissioner knappast kunde anses vara oberoende i förhållande till den politiska makten men att det inte fanns något belegg för att de missbrukat sina befogenheter eller bidragit till valfusk som skadat klagandepartiet. Något brott mot artikel 3 kunde därför inte heller i detta hänseende konstateras.

När det slutligen gällde det förhållandet att väljarna i Kobuleti och Khulo inte fått möjlighet att delta i valet fann Europadomstolen det oklart på vilka grunder det första valet hade annullerats i dessa distrikt. Vidare hade myndigheterna inte vidtagit tillräckliga åtgärder för att se till att invånarna i distrikten skulle få rösta på nytt. Resultatet hade blivit att cirka 60.000 väljare berövats sin rätt att delta i valet till parlamentet, vilket enligt Europadomstolens mening stred mot artikel 3.

15. Kart mot Turkiet (dom 8.7.2008)

Fråga om rätt till domstolsprövning (artikel 6:1 i konventionen)

Kart valdes i november 2002 till ledamot av den turkiska nationalförsamlingen. Före valet hade han varit verksam som advokat, och i samband med denna verksamhet hade han två gånger åtalats för ärekränkning. De båda målen var alltså anhängiga när han valdes in i nationalförsamlingen, men eftersom han i sin nya funktion åtnjöt parlamentarisk immunitet, kunde domstol inte längre pröva åtalen, såvida inte nationalförsamlingen hävde immuniteten. Kart begärde att immuniteten skulle hävas, men nationalförsamlingen vägra att göra detta.

Kart hävdade vid Europadomstolen att hans rätt enligt artikel 6:1 i konventionen till domstolsprövning hade kränkts genom att han berövats möjlighet att få domstol att pröva åtalen mot honom som berörde hans rykte och goda namn.

Europadomstolen konstaterade att parlamentarisk immunitet tjänar det legitima syftet att säkerställa parlamentsledamöternas och parlamentets oberoende. Åtalen mot Kart gällde brott utan anknytning till parlamentets verksamhet, men det fanns i turkisk lag inga objektiva kriterier som angav under vilka förhållanden immuniteten skulle hävas. I Karts fall hade nationalförsamlingen hänvisat till brottens art men inte gjort en bedömning av vilken inverkan rättegångarna kunde få på Karts parlamentariska arbete. Dessutom hade nationalförsamlingen dröjt länge med att fatta sitt beslut. Europadomstolens slutsats blev att Kart hade på ett oproportionerligt sätt berövats sin rätt till domstolsprövning i strid med artikel 6:1 i konventionen.

16. Vajnai mot Ungern (dom 8.7.2008)

Fråga om yttrandefrihet (artikel 10 i konventionen)

Vajnai var vice ordförande i ett vänsterparti kallat Arbetarpartiet. Han åtalades och dömdes för att han vid en demonstration i Budapest hade burit den femuddade röda stjärna som varit en symbol för den internationella kommunistiska rörelsen.

Europadomstolen förklarade sig ha förståelse för att den röda stjärnan kunde skapa oro och obehag hos offer för kommunismens brott mot mänskliga rättigheter och deras anhöriga. Emellertid fick utrymmet för att förbjuda användningen av politiska symboler anses

vara begränsat. Det hade gått nästan två decennier sedan ett pluralistiskt samhällssystem införts i Ungern, som under tiden hade utvecklats till en stabil demokrati. Det fanns i ungersk lag ett generellt förbud mot totalitära symboler, och ingen hänsyn togs exempelvis till om bärandet av en röd stjärna i det konkreta fallet utgjorde propaganda för ett totalitärt system. Europadomstolen erinrade om att den röda stjärnan också kunde symbolisera en internationell arbetarrörelse som arbetade för ett mera rättvist samhälle och att den användes som symbol av vissa lagliga politiska partier i konventionsstaterna. Vajnai hade burit stjärnan vid en fredlig demonstration som företrädare för ett lagligt politiskt parti som såvitt känt inte hade några totalitära syften. Bestrafningen av Vajnai var därför oproportionerlig och stred mot yttrandefriheten i artikel 10 i konventionen.

17. Yumak och Sadak mot Turkiet (dom 8.7.2008)

Fråga om rätt till fria val (artikel 3 i första tilläggsprotokollet)

Domen var resultatet av omprövning i stor kammare av en tidigare dom den 30 januari 2007 som meddelats av Europadomstolen i vanlig sammansättning (SvJT 2007 s. 452). Frågan var om kravet på 10 procent av rösterna som villkor för ett partis representation i den turkiska nationalförsamlingen var förenligt med rätten till fria val i artikel 3 i första tilläggsprotokollet till konventionen. Europadomstolen i stor kammare kom till samma resultat som domstolen i sin mindre sammansättning och konkluderade, med 13 röster mot 4, att artikel 3 inte hade kränkts.

18. Fener Rum Patrikligi (Ecumenical Patriarchate) mot Turkiet (dom 8.7.2008)

Fråga om rätt till egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)

Fener Rum Patrikligi är en ortodox kyrka i Turkiet. I januari 1902 köpte kyrkan en bebyggd fastighet på en ö nära Istanbul. Följande år, 1903, uppläts användningen av en stor del av fastigheten till en institution för föräldralösa pojkar, och fastigheten registrerades i denna institutions namn. År 1964 anmodades institutionen av turkisk myndighet att av säkerhetsskäl utrymma fastigheten.

I januari 1997 konstaterade det turkiska generaldirektoratet för stiftelser att institutionen för föräldralösa pojkar hade upphört med sin verksamhet och att generaldirektoratet hade övertagit förvaltningen av institutionen. I mars 1999 väckte generaldirektoratet talan vid domstol för att få fastigheten registrerad i generaldirektoratets namn. Förfarandet ledde till att institutionen för föräldralösa barn, som förvaltades av generaldirektoratet, registrerades som ägare till fastigheten.

Europadomstolen fann det ostridigt att fastigheten hade förvärvats av Fener Rum Patrikligi, som alltid hade betraktats som dess ägare, trots att en del av fastigheten använts för ett särskilt ändamål. Institu-

tionen för föräldralösa barn hade aldrig själv påstått sig vara ägare till fastigheten. Det var först när generaldirektoratet övertagit förvaltningen av denna institution som ett påstående att institutionen var ägare framförts av generaldirektoratet på institutionens vägnar.

Europadomstolen fann emellertid ingenting som tydde på att Fener Rum Patrikligi hade förlorat sin äganderätt genom att överlåta användningen av mark till en viss institution. Således hade de turkiska myndigheterna berövat Fener Rum Patrikligi dess egendom, och eftersom detta skett utan ekonomisk kompensation, konkluderade Europadomstolen att artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen blivit kränkt.

19. Medvedyev m.fl. mot Frankrike (dom 10.7.2008)

Frågor om lagligheten av ett frihetsberövande (artikel 5:1 i konventionen) och rätt att utan dröjsmål ställas inför domstol (artikel 5:3 i konventionen)

Klagandena var besättningsmedlemmar på fartyget Winner, som förde kambodjansk flagg. De franska myndigheterna, som hade informerats om att det på fartyget sannolikt fanns stora mängder narkotika, lät gripa klagandena på det fria havet utanför Afrikas västkust. Genom myndigheternas försorg fördes fartyget sedan till Brest. Klagandena hävdade att de varit olagligt berövade friheten till sjöss under 13 dagar och att de därefter hållits i häkte i 2–3 dagar efter ankomsten till Brest. De klagade också över att de måst vänta 15–16 dagar innan de ställts inför en domare.

Europadomstolen fann att klagandena inte varit berövade friheten i enlighet med ett i lag föreskrivet förfarande och att artikel 5:1 i konventionen därför blivit kränkt. Däremot kom Europadomstolen, med 4 röster mot 3, till slutsatsen att artikel 5:3 inte blivit kränkt, eftersom dröjsmålet med inställelse inför en domare varit oundvikligt med hänsyn till att frihetsberövandet ägt rum ute på det fria havet.

20. Soulas m.fl. mot Frankrike (dom 10.7.2008)

Fråga om yttrandefrihet (artikel 10 i konventionen)

Klagande var Gilles Soulas, Guillaume Faye och Société européenne de diffusion et d'édition ("SEDE"). Soulas var författare till en bok med titeln "Kolonisationen av Europa – sanna påpekanden om immigrationen och islam", och Faye hade medverkat vid bokens tillkomst. Den hade getts ut av SEDE. Soulas och Faye dömdes till böter för att de genom boken hade anstiftat hat och våld mot muslimska grupper, och alla tre klagandena dömdes att betala symboliska skadestånd till vissa ideella organisationer som bekämpade rasism.

Europadomstolen konstaterade att de franska domstolarna hade fäst särskild vikt vid att språket i boken var ägnat att hos läsarna skapa motvilja och antagonism gentemot muslimska grupper, som i boken utpekades som en fiende. Ett militärt språk hade använts, och läsarna hade uppmanats till ett återerövringskrig. Europadomstolen ansåg att

det under sådana omständigheter hade funnits legitima skäl att ingripa mot boken och att bestraffningen av klagandena hade varit förenlig med artikel 10 i konventionen.

21. NA mot Förenade Kungariket (dom 17.7.2008)

Fråga om omänsklig behandling (artikel 3 i konventionen)

NA var en tamil med ursprung i Sri Lanka. Han kom till Storbritannien i augusti 1999 och begärde politisk asyl under påstående att han riskerade att bli misshandlad i Sri Lanka både av den lankesiska armén och av de tamilska tigrarna. Han uppgav att han flera gånger hade arresterats och misshandlats av armén på grund av misstanke att hade förbindelser med tigrarna. Han fruktade samtidigt repressalier från tigrarna på grund av att hans far hade arbetat för armén. Hans begäran om asyl avsågs av de brittiska myndigheterna.

Europadomstolen noterade att de brittiska myndigheterna avsåg att utvisa NA till Colombo och att det därför inte fanns skäl att i detta mål pröva vilka risker som kunde finnas i andra delar av Sri Lanka. Europadomstolen accepterade vidare de brittiska myndigheternas bedömning att läget i Sri Lanka hade försämrats på senare tid men att detta inte medförde att det fanns risker för alla tamiler som återvände till landet. Bedömningen av riskerna måste göras med hänsyn till omständigheterna i varje enskilt fall. Det fanns emellertid indikationer om att tortyr eller misshandel användes systematiskt gentemot sådana tamiler som var av intresse för myndigheterna i deras kamp mot de tamilska tigrarna. Det fanns också särskilda risker för de tamiler som återvände via flygplatsen i Colombo.

Europadomstolen pekade vidare på ett antal individuella omständigheter i fråga om NA. Han hade tidigare berövats friheten i Sri Lanka, och han hade ärr på kroppen som en följd av tidigare misshandel. Även det förhållandet att han återvände från London efter att ha vägrats asyl i Storbritannien var en riskfaktor. Den kumulativa effekten av dessa omständigheter var att NA måste anses utsatt för risk att bli behandlad i strid med artikel 3 i konventionen, särskilt om han återvände till flygplatsen i Colombo. Slutsatsen blev därför att hans utvisning till Sri Lanka skulle stå i strid med denna artikel.

22. Çamdereli mot Turkiet (dom 17.7.2008)

Fråga om omänsklig eller förnedrande behandling (artikel 3 i konventionen)

Fatma Çamdereli infördes på en gendarmeristation med anledning av att hon haft en dispyt med en granne. Hon klagade nästa dag över att hon hade misshandlats av en gendarm, och vid en läkarundersökning konstaterades skador på axlar, armar och ena låret, vilka medförde arbetsförmåga under tio dagar. Gendarmen i fråga åtalades, men den turkiska domstolen beslöt att rättegången skulle suspenderas och målet läggas ner om gendarmen inte under de följande fem åren begick något nytt brott av motsvarande eller högre svårhetsgrad. Senare

avskrevs målet mot gendarmen. Fatma Çamdereli tillerkändes ett mindre skadestånd.

Europadomstolen fann att de skador som enligt läkarintyget hade uppkommit var tillräckligt allvarliga för att Fatma Çamdereli skulle anses ha varit utsatt för behandling i strid med artikel 3 i konventionen. Den gendarm som misshandlat henne hade trots detta undgått straff och inte heller suspenderats från sin tjänst. Det skadestånd som hon erhållit kunde inte anses utgöra tillräcklig gottgörelse för att hon blivit misshandlad av en statstjänsteman. Europadomstolen konkluderade därför att myndigheterna hade kränkt hennes rätt enligt artikel 3 i konventionen.

23. Orsus m.fl. mot Kroatien (dom 17.7.2008)

Frågor om rätt till undervisning (artikel 2 i första tilläggsprotokollet) och diskriminering (artikel 14 i konventionen)

Klagandena var 14 personer av romskt ursprung. De hade under sin skolgång genomgående eller under vissa skolår placerats i klasser med enbart romska elever, vilket enligt deras mening hade varit diskriminerande och inneburit att de förvägrats rätten till en fullgod undervisning.

Europadomstolen fann att den undervisning som meddelats klagandena inte hade varit av lägre kvalitet eller mindre omfattning än den som andra elever i samma skolor åtnjöt. Det hade dessutom varit vanligt att elever flyttades från romska till blandade klasser, och flera av klagandena hade flyttats på detta sätt. Anledningen till att det fanns romska klasser var att romska barn ofta hade otillräckliga kunskaper i det kroatiska språket. Under sådana förhållanden fann Europadomstolen att klagandena inte hade förvägrats sin rätt till undervisning enligt artikel 2 i första tilläggsprotokollet till konventionen.

Eftersom skälet till att romska klasser inrättades var att romska elever ofta hade otillräckliga kunskaper i kroatiska och att det i varje enskilt fall gjordes en bedömning av om ett romskt barn skulle placeras i en romsk eller en blandad klass, var det enligt Europadomstolens mening inte heller fråga om diskriminering i strid med artikel 14 i konventionen.

24. Urcan m.fl. mot Turkiet (dom 17.7.2008)

Fråga om mötes- och föreningsfrihet (artikel 11 i konventionen)

Klagandena, av vilka de flesta var fackligt organiserade lärare, deltog i en endagsstrejk som syftade till att åstadkomma förbättrade arbetsförhållanden för lärare inom den offentliga sektorn. Detta ledde till att de åtalades för att kollektivt ha avhållit sig från arbete och dömdes till böter och utestängning från offentlig tjänst under viss tid.

Europadomstolen konstaterade att myndigheterna hade underrättats i förväg om strejken. Eftersom det inte förekommit våld i samband med strejken, hade myndigheterna bort visa tolerans, och de på-

följder som drabbat klagandena för att de deltagit i en fredlig aktion var ägnade att avhålla fackligt anslutna eller andra att tillvarata sina intressen. Slutsatsen blev att klagandenas genom artikel 11 i konventionen skyddade mötes- och föreningsfrihet hade kränkts.

25. X mot Kroatien (dom 17.7.2008)

Fråga om rätt till respekt för privatliv och familjeliv (artikel 8 i konventionen)

X, som led av schizofreni och missbrukade droger, berövades på grund av sitt tillstånd sin rättshandlingsförmåga. Hon ansågs inte heller kapabel att ta hand om sin dotter A, som lämnades bort för adoption utan att X hade underrättats om detta eller lämnat sitt samtycke. Tillstånd till adoption gavs utan att X hade fått medverka i förfarandet.

Europadomstolen konstaterade att A hade bott hos X under sina två första levnadsår och att X även därefter hade kunnat hålla viss kontakt med A. Genom adoptionen hade emellertid banden mellan X och A brutits. Europadomstolen noterade att någon hänsyn inte hade tagits till förhållandet till dottern när X berövades sin rättshandlingsförmåga, trots att en av följderna av detta beslut var att hon inte fick medverka i adoptionsförfarandet. Inte heller hade det fattats något särskilt beslut om X:s föräldrarättigheter.

Europadomstolen fann det inte godtagbart att den som fräntas sin rättshandlingsförmåga blir automatiskt förhindrad att medverka i ett adoptionsförfarande rörande hans eller hennes barn. Genom att X inte fått möjlighet att framföra sin uppfattning om adoptionen av A hade Kroatien enligt Europadomstolens mening inte respekterat X:s privatliv och familjeliv på sätt som krävdes enligt artikel 8 i konventionen.

26. Riolo mot Italien (dom 17.7.2008)

Fråga om yttrandefrihet (artikel 10 i konventionen)

Riolo, som var forskare i statskunskap vid universitetet i Palermo, publicerade en artikel i vilken han kritiserade en viss Musotto för att spela dubbla roller i samband med en rättegång mot personer som misstänktes ha medverkat i mordet på Giovanni Falconi, en domare som varit engagerad i kampen mot maffian. Musotto var försvarare för en av de misstänkta i denna rättegång men var också en ledande politiker i provinsen Palermo, och det övervägdes vid den aktuella tiden om provinsen skulle delta i rättegången som målsägande. Distriktsdomstolen i Palermo dömde Riolo för ärekränkning av Musotto på grund av att hans artikel gav läsarna intrycket att Musotto främjade maffians intressen och påverkades av maffian i sin politiska och yrkesmässiga verksamhet. Riolo dömdes att betala ett högt skadestånd till Musotto.

Europadomstolen konstaterade att det funnits skäl att ifrågasätta Musottos agerande när han åtagit sig ett försvararuppdrag i en rätte-

gång om utomordentligt allvarlig samhällsfarlig brottslighet trots att han samtidigt var en prominent företrädare för staten. Riolos artikel gällde därför frågor av allmänt intresse. Som politiker hade Musotto dessutom skäl att räkna med att hans handlande skulle granskas. I artikeln påstods inte heller att Musotto var skyldig till brott, och fastän artikeln innehöll vissa ironiska och provocerande kommentarer, kunde den inte anses utgöra ett obefogat personligt angrepp på Musotto. Under dessa omständigheter och med beaktande också av det höga skadestånd som utdömts fann Europadomstolen att Riolos genom artikel 10 i konventionen skyddade yttrandefrihet hade kränkts.

27. Ashughyan mot Armenien (dom 17.7.2008)

Frågor om rätt till rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen), rätt att förbereda sitt försvar (artikel 6:3 i konventionen), mötesfrihet (artikel 11 i konventionen) och rätt till överprövning av straffdom (artikel 2 i protokoll 7)

Gayane Ashughyan deltog efter presidentvalet 2003 i ett antal protestmöten som organiserats av oppositionspartierna. Hon arresterades vid två tillfällen och dömdes vid det ena tillfället till administrativa böter och andra gången till fem dagars administrativt frihetsberövande.

Under hänvisning till det likartade målet Galstyan mot Armenien (SvJT 2008 s. 103 f.) fann Europadomstolen följande.

Gayane Ashughyan hade på en polisstation förelagts en anklagelse, varefter hon inom ett par timmar förts till en domstol och där dömts till straff. Hon hade inte haft möjlighet att på ett effektivt sätt förbereda sitt försvar, varför artikel 6:3 i förening med artikel 6:1 i konventionen hade kränkts. — De demonstrationer i vilka Gayane Ashughyan deltagit hade varit fredliga, och påståendet att hon hade hindrat trafiken och fört oväsen var obestyrkt och hade inte närmare prövats av den domstol som dömt henne till straff efter bara några minuters förhandling. Hennes mötesfrihet enligt artikel 11 i konventionen hade därför kränkts. — Gayane Ashughyan hade inte haft möjlighet att överklaga domarna, och det hade inte heller rört sig om ett ringa brott enligt artikel 2 i protokoll 7 till konventionen. Europadomstolens slutsats blev därför att det förelåg ett brott även mot denna artikel.

28. Schmidt mot Österrike (dom 17.7.2008)

Fråga om yttrandefrihet (artikel 10 i konventionen)

Schmidt, som var advokat, fick en disciplinär erinran för att han hade förolämpat en myndighet — Livsmedelsinspektionen i Wien — genom att i en inlaga påstå att myndigheten hade förfarit ohederligt genom att framföra anklagelser mot en av hans klienter.

Europadomstolen erinrade om att advokater spelar en nyckelroll inom rättsväsendet och att man kan förvänta sig att de bidrar till att upprätthålla allmänhetens förtroende för rättskipningen. Schmidt hade emellertid inte åberopat någon grund för påståendet att Livs-

medelsinspektionen förfarit ohederligt, och han hade dömts till den mildaste disciplinära påföljden. Europadomstolen konkluderade, med 4 röster mot 3, att Schmidts genom artikel 10 i konventionen skyddade yttrandefrihet under sådana omständigheter inte hade kränkts genom den disciplinära bestraffningen.

29. Leschiutta och Fraccaro mot Belgien (dom 17.7.2008)

Fråga om rätt till respekt för familjeliv (artikel 8 i konventionen)

Carlo Leschiutta och Luigi Fraccaro hade båda haft ett förhållande med A.M., och var och en av dem hade ett barn med henne. Carlo var far till Andrea, född 1995, och Luigi till Elia, född 1987. Var och en av dem hade av italiensk domstol tillerkänts vårdnaden om sitt barn, men trots detta hade A.M. fört bort barnen till Belgien. Belgisk domstol förklarade de italienska vårdnadsbesluten verkställbara i Belgien, men besluten blev inte verkställda. A.M. dömdes av både italiensk och belgisk domstol till fängelsestraff för att hon bortfört barnen, men belgisk domstol gav henne ändå till sist vårdnaden om barnen på grund av att dessa hade opponerat sig mot att bli återförda till Italien. Andrea och Elia omhändertogs temporärt av de sociala myndigheterna i Belgien, men sedan Carlo och Luigi begett sig till Belgien, kunde de slutligen i juni 2000 ta med sig barnen till Italien.

Europadomstolen fann att de belgiska myndigheterna inte hade gjort tillräckligt för att barnen skulle kunna återföras till respektive far. Genom att stödja barnen i deras vägran att återvända till Italien och genom långvarig passivitet hade myndigheterna medverkat till att förhållandet mellan far och barn skadats. Härigenom hade de kränkt Carlos och Luigis rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för familjelivet.

30. I. mot Finland (dom 17.7.2008)

Fråga om rätt till respekt för privatliv (artikel 8 i konventionen)

I. arbetade under perioden 1989–1994 som sjuksköterska på ett allmänt sjukhus. Samtidigt hade hon alltsedan 1987 varit patient på sjukhusets avdelning för smittsamma sjukdomar, eftersom hon hade diagnostiserats som bärare av HIV-virus. Till följd av vissa yttranden som gjordes av anställda på sjukhuset misstänkte hon att de olovligen hade tagit del av hennes patientjournal och att skyddet för hennes medicinska data hade varit otillräckligt.

Europadomstolen framhöll att sekretessen kring medicinsk information om enskilda personer är ett viktigt element i skyddet för privatlivet. Lagstiftningen måste därför ge ett effektivt skydd mot att sådan information röjs. Inte minst gäller detta, framhöll Europadomstolen, information om att en person är HIV-positiv.

Europadomstolen konstaterade att det i det aktuella fallet inte hade visat sig möjligt att i efterhand klargöra vilka personer som haft tillgång till patientjournalen, eftersom den endast gav uppgift om de

senaste konsultationerna av journalen och dessa uppgifter utplånades när handlingarna återlämnades till arkivet. Det hade alltså inte varit möjligt att avgöra om någon obehörig person haft tillgång till journalen. Konklusionen blev emellertid att I. inte hade åtnjutit det skydd för medicinsk information om henne som hon var berättigad till enligt artikel 8 i konventionen och att hennes rätt till respekt för sitt privatliv härigenom hade kränkts.

31. Köktepe mot Turkiet (dom 22.7.2008)

Fråga om rätt till egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)

År 1953 sålde den turkiska staten ett markområde till en privatperson. Området förvärvades i juli 1993 av Köktepe, som officiellt registrerades som ägare. Emellertid hade en statlig kommission i augusti 1990 vid avgränsningen av statsägd skog hänfört en del av det berörda markområdet till den statsägda skogen. Under det följande domstolsförfarandet framlades expertutlåtanden med motstridiga slutsatser om markområdet, men den turkiska domstolen kom slutligen fram till att den omtvistade marken tillhörde staten.

Europadomstolen konstaterade att Köktepe fick antas ha handlat i god tro när han förvärvat marken och att han dessutom hade registrerats som ägare. Han hade emellertid genom den senare utvecklingen berövats möjlighet att bruka den omstridda marken, och han hade inte fått någon ersättning för detta. Till följd härav hade hans rätt till sin egendom kränkts i strid med artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen.

32. Hannu Lehtinen och Kallio, båda mot Finland (domar 22.7.2008)

Frågor om rätt till muntlig förhandling (artikel 6:1 i konventionen)

Båda målen gällde förfaranden om skattetillägg i vilka förvaltningsdomstol hade vägrat att hålla muntlig förhandling. Europadomstolen konstaterade att den väsentliga frågan i dessa förfaranden hade gällt trovärdigheten av klagandenas och vittnenas utsagor och att en korrekt bedömning härav inte hade kunnat göras utan att de berörda personerna hörts inför domstolen. Vägran att hålla muntlig förhandling stred därför mot artikel 6:1 i konventionen.

33. Panasenko mot Portugal (dom 22.7.2008)

Frågor om rätt till rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen) och rätt att bistås av försvarare (artikel 6:3 c) i konventionen)

Panasenko, som var ukrainsk medborgare, dömdes av en portugisisk brottmålsdomstol för bl.a. mord till 21 års fängelse. Domen fastställdes av en appellationsdomstol den 19 maj 2003. Appellationsdomstolens dom delgavs Panasenkos försvarare den 20 maj 2003, men den 7 oktober 2003 begärde försvararen sitt entledigande. Den 23 oktober 2003 fick Panasenko själv del av domen på portugisiska. När han slutligen fått ett ny försvarare och denne försökte hjälpa honom att över-

klaga domen, blev svaret att det var för sent. Enligt Högsta domstolens mening hade överklagandefristen om två veckor löpt från den 23 oktober 2003 då Panasenko fått del av domen på portugisiska.

Europadomstolen fann att Panasenko inte åtnjutit ett effektivt försvar under perioden efter appellationsdomstolens dom. Han hade inte fått hjälp med att överklaga domen förrän det var för sent. Det kunde inte antas att han kunnat tillgodogöra sig domen på portugisiska, och mycket stod på spel för honom, eftersom han dömts till ett långvarigt straff. Slutsatsen blev att hans rätt enligt artikel 6:1 i konventionen till en rättvis rättegång i förening med hans rätt enligt artikel 6:3 c) i konventionen till effektivt bistånd av en försvarare hade kränkts.

34. Gómez de Liaño y Botella mot Spanien (dom 22.8.2008)

Fråga om opartisk domstol (artikel 6:1 i konventionen)

Javier Gómez de Liaño y Botella, som var domare, anklagades och dömdes för tjänstemissbruk. Han gjorde gällande att Högsta domstolen, som dömt honom, inte hade varit en opartisk domstol därför att de tre domare som ingick i domstolen tidigare hade fattat beslut i målet mot honom.

Europadomstolen konstaterade att de tre domarna tidigare hade beslutat att åtalet mot Gómez de Liaño y Botella skulle fullföljas och prövas. I detta beslut hade de tre domarna uttryckt sig på sådant sätt att det kunde uppfattas som ett konstaterande av att ett brott hade begåtts, vilket innebar att de tre domarna eventuellt redan hade bildat sig en uppfattning i skuldfrågan. Under sådana omständigheter fanns det legitima skäl att ifrågasätta deras opartiskhet när de senare dömde i målet. Europadomstolen konkluderade därför att Gómez de Liaño y Botella inte hade dömts av en opartisk domstol enligt artikel 6:1 i konventionen.

35. Kononov mot Lettland (dom 24.7.2008)

Fråga om straff utan stöd i lag (artikel 7 i konventionen)

Kononov var född 1923. Han tjänstgjorde under andra världskriget i sovjetiska armén och ingick i en kommandoenhet kallad de röda partisanerna. Han ledde en grupp som i maj 1944 utförde en straffexpedition mot den lettiska byn Mazie Bati, vars invånare ansågs ha förrått en annan grupp av de röda partisanerna och utlämnat dem till tyskarna. Som straff avrättade kommandoenheten ett antal byinvånare. Dessutom sattes hus i brand, varvid ytterligare personer dödades.

I augusti 1998 åtalades Kononov för krigsförbrytelser inför lettisk domstol. Rättegången ledde slutligen till att han av Högsta domstolen dömdes för sådana brott till fängelse i ett år och åtta månader.

Europadomstolen konstaterade att den lettiska högsta domstolen hade dömt Kononov för brott mot tre internationella instrument av vilka dock två hade tillkommit först efter 1944. Endast 1907 års Haag-

konvention om lagar och bruk i lantkrig hade varit i kraft när de åtalade gärningarna begicks. Varken Sovjetunionen eller Lettland hade anslutit sig till denna konvention, vilket dock inte hindrade att konventionen var av betydelse, eftersom den gav uttryck för folkrättslig sedvanerätt.

Europadomstolen fann vidare att de lettiska domstolarna inte hade uttalat sig om huruvida Kononov personligen deltagit i de handlingar som bedömts som krigsförbrytelser utan grundat sig enbart på att han hade lett den enhet som utfört straffexpeditionen. Frågan var därför om denna expedition i sig själv kunde anses strida mot Haagkonventionen. Under de omständigheter som rått var det enligt Europadomstolens mening inte visat att straffexpeditionen som sådan stått i strid med Haagkonventionen och att det funnits grund för att straffa Kononov för att han lett expeditionen. I den mån bestraffningen hade grundats på den nationella lettiska lag som gällt 1944, fann Europadomstolen att brotten sedan länge var preskriberade och att de inte kunde föranleda straff nästan ett halvt sekel efter utgången av preskriptionstiden.

Europadomstolens slutsats blev att Kononov inte rimligen kunde ha förutsett att de handlingar han utfört utgjorde krigsförbrytelser enligt då gällande internationell rätt och att eventuella brott mot nationell lag inte längre kunde leda till bestraffning. Med 4 röster mot 3 konkluderade Europadomstolen att Kononov straffats utan stöd i lag i strid med artikel 7 i konventionen.

36. Melich och Beck mot Tjeckiska republiken (dom 24.7.2008)

Frågor om rätt till rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen), rätt att presumeras vara oskyldig till brott (artikel 6:2 i konventionen) och rätt att höra vittnen (artikel 6:3 d) i konventionen)

Melich och Beck dömdes till straff för våld mot polismän, men domen upphävdes av Författningsdomstolen på grund av formella brister i förfarandet. Efter Författningsdomstolens avgörande befanns Melich och Beck på nytt skyldiga enligt åtalet, och de dömdes till samma straff som i den tidigare domen.

Europadomstolen konstaterade att en av de brister som Författningsdomstolen funnit föreligga var att polisen hade försummat att identifiera och höra vittnen till händelserna, vilket kunde ha negativt påverkat utredningen. Detta var en brist som inte kunde undanröjas senare, men dess betydelse hade inte beaktats i den andra domen mot Melich och Beck. Vidare hade Författningsdomstolen kritiserat avsaknaden av förklaring till att tre personer som vittnat till förmån för Melich och Beck inte ansetts trovärdiga, och någon tillfredsställande förklaring till detta hade inte heller lämnats i den andra domen mot Melich och Beck.

Dessutom framhöll Europadomstolen att det visserligen undantagsvis kan vara acceptabelt att ett vittne hörs trots att den tilltalade inte är

personligen närvarande utan endast företrädd av sin försvarare, men att det i detta fall inte lämnats någon förklaring till varför vittnet I.D. hörts först utanför rättssalen i ett separat rum och sedan i rättssalen utan att Melich och Beck fått vara närvarande. Den tjeckiska domstolen hade ansett att I.D. inte behövt motivera sin begäran om att bli hörd i Melichs och Becks uterum, och domstolen hade inte kommenterat Melichs och Becks försäkran att de aldrig hade sökt hota eller påverka I.D. Dessa omständigheter bidrog enligt Europadomstolens mening till att skapa intrycket att den tjeckiska domstolen hade en förhandsinställning att Melich och Beck var skyldiga.

Sammanfattningsvis fann Europadomstolen att Melichs och Becks rättigheter enligt artikel 6 punkterna 1, 2 och 3 d) i konventionen hade kränkts.

37. André m.fl. mot Frankrike (dom 24.7.2008)

Fråga om rätt till respekt för privatliv (artikel 8 i konventionen)

Klagande var advokaten Marc André och den advokatbyrå i vilken han var delägare. I juni 2001 företogs en husrannsakan på advokatbyrån i syfte att få fram bevisning om skattefusk mot ett bolag som var klient hos André. Husrannsakingen ägde rum i närvaro av André, ordföranden i advokatsamfundet i Marseille och en polisman. Ett stort antal dokument togs i beslag, inklusive vissa handskrivna minnesanteckningar, trots att ordföranden i advokatsamfundet framhöll att detta var dokument som åtnjöt totalt sekretesskydd.

Europadomstolen framhöll att husrannsakan på advokatkontor måste kringgärdas av speciella säkerhetsgarantier och grundas på tydliga regler i lag eller författning. I detta fall hade ordföranden i advokatsamfundet visserligen varit närvarande, men hans invändningar hade inte varit tillräckliga för att hindra att dokument av känslig natur togs i beslag. Skatteinspektörerna och polisen hade också haft vidsträckt befogenheter enligt beslutet om husrannsakan. Slutligen hade åtgärden vidtagits trots att varken André eller advokatbyrån hade varit misstänkta för medverkan till brott. Europadomstolens slutsats blev att husrannsakingen och beslagtagandet av dokument hade varit oproportionerliga åtgärder och att artikel 8 i konventionen hade kränkts.

38. Xheraj mot Albanien (dom 29.7.2008)

Frågor om rätt till rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen) och förbud mot nytt åtal i samma sak (artikel 4 i protokoll 7)

Xheraj åtalades för mord men frikändes genom dom i december 1998. Fastän den frikännande domen vann laga kraft, begärde åklagaren senare att få överklaga domen, vilket ledde till att Högsta domstolen undanröjde den frikännande domen.

Europadomstolen framhöll att, medan artikel 4 i protokoll 7 till konventionen förbjuder ett nytt åtal och en ny rättegång i samma sak,

det finns ett undantag vid exceptionella omständigheter då det framkommit ny bevisning eller det upptäckts ett allvarligt fel i den tidigare rättegången. I det aktuella fallet hade domen undanröjts på grund av brister i rättegången, och det var därför fråga om en fortsättning på den tidigare rättegången och inte om ett nytt åtal i samma sak. Något brott mot artikel 4 i protokoll 7 förelåg alltså inte.

Däremot menade Europadomstolen att Högsta domstolen, genom att tillåta åklagaren att överklaga efter överklagandefristens utgång, hade brutit mot principen om rättssäkerhet och därmed kränkt Xhe-raj's rätt enligt artikel 6:1 i konventionen till en rättvis rättegång.

39. Religionsgemeinschaft der Zeugen Jehovas m.fl. mot Österrike (dom 31.7.2008)

Frågor om religionsfrihet (artikel 9 i konventionen) och diskriminering (artikel 14 i konventionen)

Klagande var samfundet Jehovas vittnen och fyra medlemmar av detta samfund. I september 1978 ansökte de fyra individuella klagandena om att Jehovas vittnen skulle erkännas som ett religiöst samfund enligt 1874 års lag om erkännande av religionssamfund. Ministeriet för undervisning, konst och sport ställde sig avisande till denna ansökan, dock utan att meddela ett formellt beslut. Efter långvariga rättsliga förfaranden beslöt den österrikiska författningsdomstolen i oktober 1995 att sökandena hade rätt till ett — positivt eller negativt — beslut. I juli 1997 beslöt ministeriet för undervisning och kultur att inte erkänna Jehovas vittnen som ett religionssamfund på grund av att den inre organisationen var oklar och att Jehovas vittnen hade en negativ hållning till staten och dess institutioner, särskilt när det gällde militärtjänst, deltagande i lokalt samhälligt arbete och politiska val samt vissa typer av medicinsk behandling, t.ex. blodtransfusioner. Beslutet upphävdes senare av Författningsdomstolen.

Sedan 1998 års lag om religiösa samfunds rättskapacitet trätt i kraft, accepterades Jehovas vittnen som ett samfund med rättskapacitet i Österrike. Klagandena begärde emellertid alltjämt att Jehovas vittnen skulle erkännas som ett religiöst samfund enligt 1874 års lag. Denna begäran avslogs i december 1998 på grund av att ett samfund, för att uppnå sådant erkännande, först måste ha varit registrerat som religiöst samfund i minst tio år och Jehovas vittnen inte uppfyllde detta krav.

Europadomstolen konstaterade först att Jehovas vittnen under en tid av 20 år inte kunnat få rättskapacitet i Österrike. Det fanns ingen godtagbar förklaring till denna inskränkning i samfundets religionsutövning, som Europadomstolen därför fann stå i strid med artikel 9 i konventionen.

Europadomstolen konstaterade vidare att erkända religiösa samfund i Österrike åtnjuter särskilda privilegier, t.ex. i fråga om beskattning. På grund härav är det viktigt att alla samfund behandlas opar-

tiskt och på ett icke diskriminerande sätt. Europadomstolen framhöll att ett krav på att ett samfund kunde bli erkänt först efter tio år kunde vara motiverat i fråga om nya, tidigare okända grupper men knappast för grupper som var väl etablerade både nationellt och internationellt och därför var kända för myndigheterna, vilket var fallet med Jehovas vittnen. Europadomstolen noterade att den koptiska kyrkan i detta hänseende hade behandlats mera generöst än Jehovas vittnen, vilket visade att den tioåriga kvalifikationsperioden inte tillämpades lika för alla. Europadomstolen konkluderade att klagandena hade utsatts för diskriminering i strid med artikel 14 i konventionen med avseende på den i artikel 9 i konventionen skyddade religionsfriheten.

40. Cuc Pascu mot Rumänien (dom 16.9.2008)

Fråga om yttrandefrihet (artikel 10 i konventionen)

Cuc Pascu, som var journalist, dömdes för ärekränkning på grund av att han i en artikel hade anklagat dekanus vid medicinska fakulteten i Oradea, som också var parlamentsledamot, för bedrägeri och plagiering. Han hade i artikeln kallat dekanus för en ”skojare” och en ”liten lagöverträdande doktor”. Han och den tidning i vilken artikeln varit publicerad dömdes att betala böter och skadestånd.

Europadomstolen fann att Cuc Pascu inte hade visat vid de rumänska domstolarna att det fanns saklig grund för anklagelserna och framhöll att han som journalist hade bort visa större återhållsamhet och före publiceringen ha sökt verifiera påståendena i artikeln. Han hade överskridit gränserna för sådana överdrifter och sådan provokation som omfattades av den journalistiska friheten, och domen för ärekränkning stred därför inte mot hans i artikel 10 i konventionen skyddade yttrandefrihet.

41. Chalabi mot Frankrike (dom 18.9.2008)

Fråga om yttrandefrihet (artikel 10 i konventionen)

I en lokal tidning publicerades en intervju med Chalabi, som tidigare varit ledamot av styrelsen för den stora moskén i Lyon. I intervjun kritiserade han Kabtane, som var direktör för moskén. På frågan hur Kabtane hade lyckats få denna ställning svarade han att hans utnämning hade passat politikerna som var på det klara med att han fullgjorde sina uppgifter som ledare för moskén på ett tivelaktigt sätt men som också visste att han inte ställde till med bråk. Detta gjorde att det var lugnt i moskén, vilket passade alla. Chalabi sade vidare i intervjun att Kabtane inte brydde sig ett dugg om religion och att han inte heller hade några kunskaper om religion.

Kabtane väckte enskilt åtal och skadeståndstalan mot Chalabi. Den franska domstolen fann att åtalet var preskriberat men att Chalabi var skyldig att betala skadestånd, eftersom intervjun hade innehållit kränkande uttalanden.

Europadomstolen konstaterade att moskéns angelägenheter hade varit föremål för livlig debatt vid den aktuella tiden och fann att skötseln och finansieringen av en moské eller en annan kultplats är av allmänt intresse i första hand för medlemmar av religionssamfundet i fråga men i andra hand också för samhället i dess helhet. Vidare framhöll Europadomstolen att Kabtane var en offentlig person genom att han representerade den muslimska befolkningen i Lyon, och han hade därför att tåla kritik med avseende på det sätt han skötte sina uppgifter. Uttalandena i intervjun hade inte heller varit helt gripna ur luften, eftersom Kabtane var föremål för polisutredning avseende brott i samband med skötseln av moskén. Europadomstolens slutsats var att domen mot Chalabi inte var förenlig med dennes yttrandefrihet enligt artikel 10 i konventionen.

42. Korbely mot Ungern (dom 19.9.2008)

Fråga om bestraffning utan stöd i lag (artikel 7 i konventionen)

Korbely åtalades 1994 för att han som kapten och ledare för en enhet om 15 man hade medverkat till att återta kontrollen över en polisbyggnad under 1956 års revolution i Ungern. Åtalet gällde brott mot mänskligheten, och den åtalade gärningen bestod i att han hade skjutit eller beordrat sina män att skjuta mot civilpersoner, varvid flera hade dödats eller sårats. Han dömdes slutligen till fem års fängelse för flerfaldigt dödande som utgjort brott mot mänskligheten.

Europadomstolen konstaterade att de ungerska domstolarna grundat domen på artikel 3 i 1949 års Genèvekonventioner och att mord enligt denna artikel kunde föranleda straff för brott mot mänskligheten. Emellertid krävdes det enligt internationell rätt även andra element för att en kvalificering som brott mot mänskligheten skulle vara berättigad. De ungerska domstolarna hade inte prövat om dessa ytterligare rekvisit var uppfyllda, och Europadomstolen fann det därför kunna ifrågasättas om karakteriseringen av handlandet som brott mot mänskligheten varit korrekt. Bl.a. hade de ungerska domstolarna ansett att en person som dödats vid tillfället var att anse som en icke stridande civilperson, medan han i själva verket hade tagit aktiv del i stridigheterna. Europadomstolens slutsats, som antogs med 11 röster mot 6, blev att det inte hade funnits tillräckligt stöd för att döma Korbely för brott mot mänskligheten och att domen mot honom därför stred mot artikel 7 i konventionen.

43. Ahtinen mot Finland (dom 23.9.2008)

Fråga om rätt till domstolsprövning (artikel 6:1 i konventionen)

Ahtinen var präst i den evangelisk-lutherska kyrkan med tjänstgöring under lång tid i Rovaniemi. Han hade därefter utan sitt samtycke överförs till en annan församling, och han klagade vid Europadomstolen över att han inte kunnat få en domstolsprövning av skälen till förflyttningen.

Europadomstolen konstaterade att den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland är ett självständigt samfund som sköter sina egna angelägenheter och bl.a. själv utnämner präster och fattar beslut om deras tjänstgöring. Genom att acceptera anställning som präst fick Ahtinen anses ha godtagit dessa regler. Europadomstolen fann att en rätt till domstolsprövning av skälen till förflyttningen skulle vara oförenlig med principen om kyrkans autonomi och självständighet. Ahtinen kunde således inte göra gällande någon "rätt" enligt artikel 6:1 i konventionen, varför Europadomstolen konkluderade att denna artikel inte blivit kränkt.

44. Grayson och Barnham mot Förenade Kungariket (dom 23.9.2008)

Frågor om rätt till rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen) och rätt till egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)

Grayson och Barnham dömdes för grova narkotikabrott, Grayson för att ha importerat heroin till ett grossistvärde av 1,2 miljoner pund och Barnham för att ha varit ledare för en internationell narkotikahandel. När det gällde frågan om förverkande av vinningen av brotten förklarade de brittiska domstolarna att det fanns skäl att tro att Grayson och Barnham hade gömt betydande tillgångar och att de hade bevisbördan för att visa att deras tillgångar understeg vad de kunde antas ha förtjänat på sin brottsliga verksamhet. Grayson och Barnham menade att detta stred mot deras rätt till en rättvis rättegång enligt artikel 6:1 i konventionen och deras rätt till egendom enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen.

Europadomstolen fann att det rimligt att det skulle ankomma på Grayson och Barnham, som befunnits skyldiga till grov narkotikabrottslighet, att visa vad som skett med vinningen av brotten och att lämna en trovärdig redogörelse för sina ekonomiska förhållanden. Enligt Europadomstolens mening förelåg det därför inget brott mot artikel 6:1 i konventionen och inte heller mot artikel 1 i första tilläggsprotokollet, eftersom ett förverkande av egendom i ett förfarande som var förenligt med artikel 6:1 i konventionen inte var ett oproportionerligt ingrepp i deras rätt till egendom.

45. Paraponiaris mot Grekland (dom 25.9.2008)

Fråga om rätt att presumeras vara oskyldig till brott (artikel 6:2 i konventionen)

Paraponiaris åtalades för att ha smugglat oljeprodukter. Den grekiska domstolen avskrev målet, eftersom brottet var preskriberat, men förpliktade ändå Paraponiaris att betala ett stort penningbelopp i böter, eftersom det hade objektivt klarlagts att han hade begått ett smugglingsbrott. Europadomstolen fann att denna motivering motsvarade ett fastställande av skuld och därmed stred mot artikel 6:2 i konventionen.

46. K.T. mot Norge (dom 25.9.2008)

Fråga om rätt till respekt för privatliv och familjeliv (artikel 8 i konventionen)

K.T., vars tidigare hustru J.V. flyttat utomlands, hade vårdnaden om deras två barn. J.V. klagade till barnavårdsmyndigheten över hur K.T. utförde sina uppgifter som vårdnadshavare. Detta ledde till en utredning som resulterade i att K.T. inte kunde anses olämplig som vårdnadshavare. Kort därefter påbörjades en ny utredning med liknande resultat.

K.T. klagade över att det genomförts en ny utredning kort efter det att den första utredningen avslutats och över det sätt på vilket den andra utredningen utförts.

Europadomstolen fann att det hade varit barnavårdsmyndighetens sak att avgöra om en andra utredning var nödvändig och att beslutet att genomföra den inte stod i strid med artikel 8 i konventionen. När det gällde det sätt på vilket den utförts fann Europadomstolen det inte kunna anses att barnavårdsmyndigheten, genom att inhämta upplysningar från K.T:s och barnens husläkare samt från barnens skola respektive förskola och polisen, hade försummat att på rimligt sätt avväga, å ena sidan, K.T:s intresse av att vissa personliga förhållanden skulle hållas hemliga och, å andra sidan, barnens intressen. Den information som lämnats till barnavårdsmyndigheten hade varit av begränsad omfattning och skyddad av tystnadsplikt hos barnavårdsmyndigheten, ock K.T. hade fått veta vilken information det rörde sig om. Därigenom hade hans rätt till skydd för sin personliga integritet skyddats på ett tillfredsställande sätt, och artikel 8 hade inte kränkts.

47. Marchi mot Italien (dom 30.9.2008)

Fråga om rätt till egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)

Maria Pia Marchi ägde mark som exproprierades i juni 1981. Först 1996 begärde hon ersättning vid italiensk domstol, som ogillade hennes talan på grund av att preskription hade inträtt. Vid Europadomstolen klagade hon över att hennes rätt till egendom enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen hade kränkts.

Europadomstolen konstaterade att Maria Pia Marchi inte hade fått ersättning för den exproprierade egendomen men fann att hon enligt ett avgörande av den italienska författningsdomstolen i princip hade haft rätt till ersättning motsvarande egendomens fulla värde. Europadomstolen konstaterade vidare att det var hennes eget fel att hon hamnat i den situation som hon klagade över och konkluderade att hennes rätt enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet inte hade kränkts.

48. Isildak mot Turkiet (dom 30.9.2008)

Fråga om rätt till respekt för hemmet (artikel 8 i konventionen)

Med anledning av uppgifter från grannar om att det förekom bruk av narkotika hos Isildak trängde en polisman in i hans verkstad, som var

en del av hans hem. Polismannen hade inget bemyndigande från domstol, och Isildaks klagomål ledde inte till någon undersökning.

Europadomstolen konstaterade att det enligt turkisk lag vid den aktuella tiden var möjligt för polisen att göra husrannsakan utan domstols bemyndigande, under förutsättning att dröjsmål med åtgärden skulle försvåra utredningen. Vidare hade polisen haft en vidsträckt rätt att bestämma omfattningen av husrannsakingen. Europadomstolen ansåg emellertid att det i det aktuella fallet inte hade funnits skäl för polisen att handla utan tillstånd från domstol. Dessutom hade Isildak inte kunnat i efterhand få till stånd en domstolsprövning av om åtgärden varit laglig och nödvändig. Europadomstolens slutsats blev att Isildak under sådana omständigheter hade utsatts för en kränkning av sin rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för hemmet.

49. R.K. och A.K. mot Förenade Kungariket (dom 30.9.2008)

Frågor om rätt till respekt för familjeliv (artikel 8 i konventionen) och rätt till effektivt rättsmedel (artikel 13 i konventionen)

R.K. och hans hustru A.K. hade en dotter, M., som var född i juli 1998. I september 1998 togs M. in på sjukhus med en fraktur på lårbenet. Eftersom läkarna gjorde bedömningen att skadan inte berodde på en olyckshändelse, fattades beslut om att M. inte längre skulle få vistas hos föräldrarna. Hon placerades i stället hos en nära släkting. Sedan M. drabbats av en ny skada, gjordes diagnosen att hon led av benskörhet, varefter hon fick återvända till föräldrarna i april 1999.

Europadomstolen konstaterade att omhändertagandet av M. hade haft stöd i lag och syftat till att skydda henne. Europadomstolen fann vidare att myndigheterna inte kunde hållas ansvariga varje gång som allvarliga och uppriktiga bekymmer över ett barns säkerhet i efterhand visar sig ha varit ogrundade. I det aktuella fallet hade M., som var tre månader gammal, drabbats av en allvarlig fraktur, och varken de sociala eller de medicinska myndigheterna kunde klandras för att de inte omedelbart insett att M. led av ovanlig och hos småbarn svår-diagnostiserad benskörhet. Dessutom hade M. placerats hos en släkting, hos vilken föräldrarna ofta hade kunnat besöka henne. När rätt diagnos hade ställts, hade hon återförts till föräldrarna. Under sådana förhållanden förelåg ingen kränkning av föräldrarnas rätt enligt artikel 8 i konventionen. Däremot fann Europadomstolen att föräldrarna i strid med artikel 13 i konventionen hade saknat ett rättsmedel för att få prövat om myndigheterna handlat riktigt och för att yrka skadestånd.